

УДК: 331.45(497.11)"2019/2022"
613:[616.98:578.834(497.11)"2019/2022"

Политикологија

COBISS.SR-ID 79779849

бр. 2/2022, год 1, vol. 2.

Прегледни рад

стр.

Рад примљен 17.07. 2022.

Рад прихваћен 21. 09. 2022.

МОДЕЛ ПРОЈЕКТА ИСТРАЖИВАЊА У НАСТАВИ

Зоран М. Крсмановић,¹ ванредни професор др Факултет за међународну политику и безбедност, Универзитет - Унион Никола Тесла, Београд;

Владимир С. Тошић,² Студент мастер студија ФМПБ.

Резиме

У раду ће бити обрађен један модел израде истраживачког пројекта на тему „Безбедност и заштита људи и процеса рада у слободној зони Пирот.“ Кроз ту тему биће обрађени проблем истраживања, предмет истраживања, циљеви истраживања, хипотезе, начин истраживања, научна и друштвена оправданост и планови истраживања.

Кључне речи: модел, пројекат, проблем, предмет, циљеви, хипотезе, безбедност и заштита, Слободна зона Пирот.

1 zonas@mts.rs

2 vladimir.tosic@freezonepirot.com

1. Проблем истраживања

1.1. Локација проблема истраживања

Слободне зоне у Републици Србији су физички ограђен и означен део територије, инфраструктурно опремљен, где се могу обављати производне и услужне делатности уз одређене стимулативне погодности. Оне се у Републици Србији развијају крајем деведесетих година 20. века са циљем стварања повољнијег амбијента за развој српске привреде и унапређење конкурентности српских производа.

У Републици Србији укупно има девет слободних зона. Једна од Слободних зона је и Слободна Зона Пирот (СЗП). Проблем који је истраживан у овом мастер раду односио се на „Безбедност и заштиту људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот.“

1.2. Суштина проблема истраживања

Безбедност и заштита људи и процеса рада у СЗП је у ефикасном спровођењу мера, радњи и поступака у условима повећане контаминације људи, простора, машина, средстава, складишног простора, превозних средстава у условима и времену КОВИД -19 пандемије. Сви ови параметри утичу на укупну безбедност и заштиту људи и процеса рада у СЗП. Свакако да је укупна безбедност и заштита људи и процеса рада у СЗП већа и на вишем нивоу, уколико се све прописане и превентивне и нужне мере у потпуности познају и адекватно спроводе од стране свих запослених у процесу производње (Милосављевић, Радосављевић, 2003; Милошевић. Милојевић, 2012; Сакан, 2006).

1.3. Хипотетички ставови

Из теорије је познато да уколико се сви запослени у СЗП придржавају свих прописаних и наређених мера, радњи и поступака који су прописани за безбедност и заштиту људи и процеса рада у конкретној зони, да ће негативан утицај бити минималан. Такође, познато је да ће негативан утицај на безбедност и заштиту људи и процес рада у СЗП бити максималан уколико се сви запослени у процесу производње не придржавају у потпуности свих прописаних мера, радњи и поступака.

Из праксе је такође, познато да треба увек непрекидно деловати на свест сваког запосленог у СЗП како би сви без изузетка у потпуности поштовали и спроводили на прави начин прописане и наређене мере, радње и поступке. Уколико би дошло до неких било каквих пропуста у самом спровођењу, требало би што пре елиминисати опасност и от-

клонити узрок који производи нежељене последице. Особље које је захваћено вирусом КОВИД -19, треба што пре упутити у здравствену установу на адекватан лекарски третман.

1. 4. Основно питање

На основу локације проблема, суштине проблема и хипотетичких ставова било је могуће поставити следеће основно питање: **„Како спровести (реализовати) безбедност и заштиту људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КОВИД -19 пандемије?“**

1. 15. Резултати ранијих истраживања

Познати су случајеви како се спроводила (реализовала) безбедност и заштита људи и процеса рада у различитим земљама света почев од Кине, Сједињених Америчких Држава, Руске Федерације, Уједињеног Краљевства, Француске, Немачке, Италије и свих осталих земаља Европске Уније и осталих земаља света. И ту је било различитих тумачења, почев од самог узрока, начина преношења, до поуздане и одговарајуће вакцине и адекватне терапије. Чак и данас постоје бројне нејасноће и неслагања око појединих детаља о предузетим мерама. Свакако нам је познато да је и код нас у Републици Србији и поред предузетих мера, велики број особа изгубио живот у периоду КОВИД -19 пандемије.

1. 6. Значај истраживања

Значај истраживања овог проблема за саму теорију је велики. Упркос протоку времена неки теоријски ставови остали су недоречени. И даље је под велом тајни како је сам вирус настао. Да ли је настао природним путем или у вештачким (лабораторијским) условима? Такође, ефикасност појединих вакцина није до краја разјашњена. У наредном периоду требало би уједначити и усагласити теоретске одредбе о самој појави, узроцима и начину адекватне терапије у супротстављању КОВИД -19 пандемији.

Такође, значај истраживања овог проблема за саму праксу је велики. Углавном, велики број савремених успешних држава света претрпео је велике људске губитке. Велики број држава света сада покушава да надокнади привредни заостатак у периоду КОВИД-19 пандемије. Такође, показана је и солидарност и несолидарност између појединих земаља света. Неке су извукле искуства у ослонцу на сопствене снаге и мали број пријатељски оријентисаним земљама.

Посебан значај истраживања овог проблема има на развој саме методологије научног истраживања. Оне државе света које су посветиле потребну пажњу развоју сопствене науке и методологије врло брзо су успеле да произведу одговарајуће вакцине, да направе адекватне тестове за брзо откривање присуства вируса. Тиме је успешност борбе са вирусом био на вишем нивоу. Ипак је број особа који је изгубио живот у борби са КОВИД-19 пандемијом био превелики. Оне земље света које буду улагале више новца за науку, истраживање и саму методологију, свакако ће имати више изгледа за успех у борби против оваквих или сличних болести. Свакако ће последице по њихово становништво бити много мање. Стога следи закључак да свакако у периоду одсуства болести треба издвајати потребан износ материјалних средстава и ресурса за истраживање и развој саме методологије и научних метода у истраживању.

2. Предмет истраживања

2.1. Претходно (прелиминарно) одређење предмета истраживања

На основу дефинисања проблема истраживања, а посебно локације проблема, суштинне проблема, хипотетичких ставова и основног питања на основу начела прецизности, реалности и ограничења предмет истраживања се претходно (прелиминарно) може одредити као: „Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КОВИД-19 пандемије и то у периоду од 2019 до маја 2022. године.“

2.2. Теоријско одређење предмета истраживања

Теоријско одређење има фундаменталну функцију, јер обезбеђује целовит увид у обим и садржај предмета истраживања. Кроз ово одређење је потребно: разграничити научно познато од разних маргиналних сазнања и од научно непознатог; издвојити појмове који су садржани у предмету истраживања и кроз дефинисање појмова прецизирати значење и садржај предмета истраживања. Теоријско одређење предмета истраживања садржи две целине: анализу знања и дефинисање појмова.

Анализа знања

а) **Проверена научна знања** су она која се односе на сам појам и дефинисање Слободне зоне у држави, пословање у слободним зонама, постојање и укупан број слободних зона у Републици Србији. Позната је и дефинисана Слободна Зона Пирот. Простор на ком се простире. Тачно се зна ко у оквиру СЗП послује. Дефинисана је безбедност и заштита

људи и процеса рада у СЗП. Теоретски је дефинисан КОВИД -19 пандемија. Трајање и распрострањеност. Познате су неке раније пандемије које су захватале становништво земаљске кугле.

б) Знања која нису проверена су она знања која се односе на безбедност и заштиту људи и процеса рада у слободним зонама, а посебно СЗП у време КОВИД -19 пандемије.

в) Искусвена знања су она која су доживљена у пракси у борби са претходним пандемијам које су захватиле Свет у претходном периоду а односе се на начин организовања безбедности и заштите људи и процеса рада у условима претходних пандемија. Треба сагледати таква искуства са евентуалним коришћењем у новим условима и у борби са КОВИД -19 пандемијом.

г) Сазнања која не постоје, су она до којих треба доћи истраживањем. То се у конкретном случају односи на **безбедност и заштиту људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КОВИД-19 пандемије**.

Дефинисање појмова

Безбедност и заштита људи и процеса рада у СЗП, обухвата све позиције запослених у процесу производње и боравка у простору СЗП. Ту се подразумева и спољње физичко техничко обезбеђење и све улазне капије за утовар и истовар робе, готових производа и других потребних артикала за нормално функционисање СЗП у свим условима.

Безбедност људи у СЗП у време КОВИД -19 пандемије, обухвата безбедно функционисање појединачних особа на свим позицијама у процесу производње у СЗП.

Заштита људи и процеса рада у СЗП у време Ковид -19 пандемије обухвата потребне и нужне мере које се предузимају у циљу несметаног обављања прописаних дужности у производном процесу проузрокованом КОВИД-19 пандемијом.

Слободна Зона Пирот је једна од СЗ у Републици Србији.

СЗ „Пирот” обухвата:

- Michelin – Tigar Tyres, производња аутомобилских гума,
- Тигар обућа, производња обуће од гуме,

- Тигар техничка гума, производња производа од гуме,
- D Company, производња калупа за гумарску индустрију и
- STR Stojanovic.

Време КОВИД -19 пандемије је период у којем су запослени у СЗП били под специјалним (посебним) третманом и то у периоду од 2019 до маја 2022. године у процесу производње.

Безбедност и заштита људи и процеса рада у СЗП у време КОВИД-19 може бити: **велика, средња или мала**, мери се бројем особа (%) који одсуствују због болести и удаљени су из процеса производње (рада).

Велика је ако је више од 95 до 100% на радном месту.

Средња је ако је од 80 до 95% на радном месту и

Мала ако је мање од 80% на радном месту.

Обухвата све позиције запослених у процесу производње и боравка у простору СЗП. Ту се подразумева и спољње физичко техничко обезбеђење и све улазне капије за утовар и истовар робе, готових производа и других потребних артикала за нормално функционисање СЗП у време КОВИД -19.

Безбедност се мери и прати кроз индикаторе за свако радно место...

Заштита људи и процеса рада у СЗП огледа се и мери кроз индикаторе за свако радно место...

2. 3. Операционално одређење предмета истраживања

2. 3. 1. Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КОВИД-19 пандемије

2. 3. 1. 1. Безбедност у Слободној Зони Пирот у време КОВИД-19 пандемије

2. 3. 1. 2. Заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КОВИД-19 пандемије

2. 3. 2. Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КОВИД-19 пандемије може бити:

велика,

средња или

мала.

2. 4. Просторно одређење предмета истраживања

У просторном смислу предмет истраживања обухватао је простор Слободне Зоне Пирот и све дестинације где су се упућивани запослени или по набавку сировина, машина и уређаја или достављање готових производа, било у Републици Србији или било где у Свету.

2. 5. Временско одређење предмета истраживања

У временском смислу предмет истраживања обухвата период од формирања СЗП а у ужем смислу обухвата период од откривања КОВИД-19 пандемије 2019 до 01.06. 2022. године.

2. 6. Дисциплинарно одређење предмета истраживања

Дисциплинарно одређење предмета истраживања је мултидисциплинарног карактера. За његово проучавање и схватање потребна су знања из безбедности, међународних односа, политикологије, религије, заштите на раду, медицине, технике и технологије, процеса производње, методологије, психологије, математике и других научних области и дисциплина. Предмет истраживања има интердисциплинарни карактер с обзиром да се односи на безбедност и заштиту људи и процеса рада у СЗП у време КОВИД -19, пандемије.

3. Циљеви истраживања

Основни циљ овог истраживања јесте долажење до одређених сазнања која имају научну и друштвену вредност. Општи циљ је да се применом одређених метода, дође до сазнања о томе како спровести (реализовати) безбедност и заштиту људи и процеса рада у Слободној Зони ПИРОТ у време КОВИД -19 пандемије.

3.1. Научни циљеви истраживања

Научним поступком и применом научних метода ће се научно описати, класификовати и објаснити следеће:

- Научно ће се описати „како спровести (реализовати) безбедност и заштиту људи и процеса рада у СЗП у време КОВИД -19 пандемије;“
- Научно сврставање (класификација и типологизација) мера које се предузимају за безбедност и заштиту људи и процеса рада у СЗП у време КОВИД -19 пандемије;
- Научно ће се објаснити повезаност примене прописаних и потребних мера (ношење маске, заштитних рукавица, дезинфекција руку, спреј, алкохол, држање потребног одстојања и других мера) и одсутности са посла и број заражених, оболелих.

3.2. Практични циљеви истраживања

Практични циљеви истраживања омогућавају да се дође до сазнања како спровести (реализовати) безбедност и заштиту људи и процеса рада у СЗП у време КОВИД-19 пандемије. Такође, поменута сазнања могу се користити за реализовање безбедности и заштите људи и процеса рада и у другим Слободним Зонама у Републици Србији у време КОВИД -19 пандемије и у другим сличним ситуацијама код нас и у свету. Од примене и спровођења мера у многоме зависе живот и здравље запослених особа и процес производње у целини.

4. Хипотезе

4. 1. Општа хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од безбедности људи и процеса рада и заштите људи и процеса рада у СЗП у време КОВИД-19 пандемије и може бити велика, средња или мала. Зависи (мери се) процентом особља (запослених лица) који су одсутни са посла због болести која је наступила као последица КОВИД-19 пандемије и непредузимање адекватних предвиђених мера, радњи и поступака.

4. 1. 1. Прва посебна хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од безбедности људи и процеса рада у СЗП у време КО-ВИД-19 пандемије и она је велика или мала. Зависи од поштовања прописаних мера, радњи и поступака на пријавницама, производним погонима, местима за утовар и истовар готових производа.

4. 1. 1. 1. Прва појединачна хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од безбедности људи и процеса рада у СЗП у време КО-ВИД-19 пандемије и она је велика. Зависи од поштовања прописаних мера, радњи и поступака на пријавницама.

Индикатори:

Безбедност људи на пријавницама: - поштовање прописаних мера,

- поштовање радњи,

- поштовање поступака на пријавницама.

4. 1.1. 2. Друга појединачна хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од безбедности људи и процеса рада у СЗП у време КО-

ВИД-19 пандемије и она је **велика**. Зависи од поштовања прописаних мера, радњи и поступака у **производним погонима**.

Индикатори:

Безбедност људи у производним погонима: - поштовање прописаних мера,
- поштовање радњи,

- поштовање поступака у производним погонима.

4. 1. 1. 3. Трећа појединачна хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од **безбедности људи и процеса рада** у СЗП у време КО-ВИД-19 пандемије и она је **мала**. Зависи од поштовања прописаних мера, радњи и поступака **на местима за утовар и истовар готових производа**.

Индикатори:

Безбедност људи на местима за утовар (истовар) готових производа:

- поштовање прописаних мера,
- поштовање радњи,
- на местима за утовар и истовар готових производа.

4. 1. 2. Дуга посебна хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од **заштите људи и процеса рада** у СЗП у време КОВИД-19 пандемије и она је **средња**. Зависи од поштовања прописаних мера, радњи и поступака на пријавницама, производним погонима, местима за утовар и истовар готових производа.

4. 1. 2. 1. Прва појединачна хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од **заштите људи и процеса рада** у СЗП у време КОВИД-19 пандемије и она је **средња**. Зависи од поштовања прописаних мера, радњи и поступака на пријавницама.

Индикатори:

Заштита људи и процеса рада на пријавницама: - поштовање прописаних мера,

- поштовање радњи,

- поштовање поступака на пријавницама.

4. 1. 2. 2. Друга појединачна хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од **заштите људи и процеса рада** у СЗП у време КОВИД-19 пандемије и она је **средња**. Зависи од поштовања прописаних мера, радњи и поступака у производним погонима.

Индикатори:

Заштита људи и процеса рада у производним погонима:

- поштовање прописаних мера,

- поштовање радњи,

- поштовање поступака у производним погонима.

4. 1. 2. 3. Трећа појединачна хипотеза

Безбедност и заштита људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КО-ВИД-19 пандемије, зависи од **заштите људи и процеса рада** у СЗП у време КОВИД-19 пандемије и она је **средња**. Зависи од поштовања прописаних мера, радњи и поступака на местима за утовар и истовар готових производа.

Индикатори:

Заштита људи и процеса рада на местима за утовар и истовар готових производа :

- поштовање прописаних мера,

- поштовање радњи,

- поштовање поступака на местима за утовар и истовар готових производа.

5. Начин истраживања

Начин истраживања, као и методе при том поступку, условљени су јасно дефинисаним проблемом истраживања, теоријским и операционалним одређењем предмета истраживања, утврђеним хипотезама и комплексношћу саме теме о којој се говори и која се проучава. Проучиће се потребна литература, и мастер радови, анкете које су рађене претходних година, као и сав потребан материјал у писаној, електронској, видео или звучној форми, који говоре о задатој теми.

5. 1. Методе прикупљања података

Имајући у виду мултидисциплинарност теме која се истражује, у овом раду коришћене су филозофске, опште, посебне (логичке) и појединачне (емпиријске) научне методе.

Од филозофских метода од користи је била позитивистичка метода, јер је помогла да се приажу неке појаве и неки ставови који су бројиви. Поред њих коришћена је рационалистичка и дијалектичка метода које су омогућиле описивање чињеница, однос појава и индикатора.

Од логичких, односно посебних научних метода, кориштене су методе анализе и синтезе, индукције и дедукције, апстракције и конкретизације, метода генерализације и специјализације, као и доказивања и оповргавања.

Од појединачних (емпиријских) метода, кориштене су методе посматрања, испитивања и метода анализе садржаја, Техника методе испитивања било је анкетање и интервјуисање.

5. 2. Извори података

Сама природа овог научног рада захтевала је прикупљање података од различитих (типова) извора. Из постојеће библиографије наведени су сви конкретни извори података. Овде ће се издвојити они најзначајнији:

- статистички извештаји,
- анализиране писане анкете,
- мастер тезе разних универзитета,
- јавно доступне књиге у електронској форми,
- садржаји медија (интернет издања, новински чланци).

Такође је од изузетне важности да је спроведено анкетање запослених у СЗП. То су свакако примарни подаци, односно подати добијени од самих особа који су запослени у Слободној Зони Пирот. Анализа разних текстова, уџбеника, мастер радова, новинских и других писаних форми били су секундарни извори података, а односили су се на ову тематику. Ови секундарни извори података били су већим делом отвореног типа. Анкета је била анонимна.

6. Научна и друштвена оправданост истраживања

6. 1. Научна оправданост истраживања

Научна оправданост овог истраживања огледа се у доприносу методолозима, аналитичарима, руководиоцима и научницима уопште када је у питању ова конкретна тема. Овај рад може бити подстрек истраживачима за даља, дубља и шира истраживања ове

конкретне теме а такође може бити и документ за упоређивање ситуације у прошлости и евентуално сличним условима у будућности.

6. 2. Друштвена оправданост истраживања

С обзиром да су у овом истраживању коректно постављени научни циљеви почев од научног описа, научног сврставања и научног објашњења повезаности, ово истраживање је и друштвено оправдано. Уколико се буду боље познавале и примењивале мере безбедности и заштите људи и процеса рада у Слободној Зони Пирот у време КОВИД-19 пандемије, тиме ће и сви запослени бити спремнији за елиминисање претњи у будућности у случају сличних ситуација. Сви запослени треба да буду отворени за сарадњу и давање препорука и предлога за решавање било каквих кризних ситуација, који можда нису ни били предвиђени у плановима и упутствима за поступање у разним случајевима. Тиме би још више ово истраживање добило на својој друштвеној оправданости.

7. Планови истраживања

7. 1. Кадровски план

Ово истраживање засновано је искључиво на индивидуалној ангажованости студента мастер студија Тошић Владимира, затим на свесрдној помоћи методолошког водитеља, проф. др Зорана Крсмановића, и стручног водитеља проф. др Мише Стојадиновића, као и на искреним одговорима добијеним анкетирањем особа у СЗП.

7. 2. Термински план

Временски рок предвиђен за студијско истраживачки рад и био је реализован кроз неколико фаза:

1. Прикупљање литературе и документације, као и анкетирање особља СЗП у периоду од 01.11.2020 до 31.07.2021. године.
2. Израда пројекта истраживања од 01.11. 2020 до 31.08 2021. године.
3. Организовање истраживања од 15.05.2021 до 15.07.2021. године.
4. Реализовање истраживања од 15.07.2021 до 31.12.2021. године. Оно је подразумевало:

- предистраживање,
- прикупљање података,
- сређивање и обраду података,
- анализу података и
- верификацију хипотеза.

5. Израда научног (мастер) рада од 01.01.2022 до 18.07.2022.године. Она подразумева:

- израду прве верзије,
- рецензију – верификацију,
- дораду,
- лектуру,
- корактуру,
- верификацију коначне верзије,
- штампање и дистрибуцију,
- одбрана мастер рада.

7. 3. План материјално техничких средстава

Предвиђена финансијска средства за израду и реализовање истраживачког пројекта и писање мастер рада износиће минимум 30.000 динара и покриваће следеће:

- Трошкови скенирања, фотокопирања и штампања потребне литературе,

- Куповина потрошног материјала – свеске папир за штампање, фасцикле и слично,
- Услуге корицења, штампања анкетних листића и
- Путни трошкови.

Када је у питању простор и техничка опрема користиће се приватни стан у Пироту и приватна опрема, односно лап топ и мобилни телефон, затим лични штампач као и услужна пропратна опрема, те и приватно превозно средство, односно аутомобил.

Динамика трошења: 30% у 2021. години,

70% у 2022. години.

Литература

Милосављевић С. Радосављевић И. (2003). *Основи методологије политичких наука, друго допуњено издање*, Београд: Службени гласник РС.

Милошевић Н. Милојевић С (2012). *Основи методологије безбедносних наука*, КПА, Београд

Сакан М. (2006). *Методологија војних наука*, Београд: ВИЗ.

A TEACHING RESEARCH PROJECT MODEL

Summary

The paper will deal with a research project development model on the topic “Safety and protection of people and work processes in the Pirot free zone.” Through that topic, the research problem, research subject, research objectives, hypotheses, research method, scientific and social justification and research plans.

Keywords: model, project, problem, subject, goals, hypotheses, security and protection, Free Zone Pirot.